

А. І. Світлова,

Сумський державний університет, м Суми

*У статті розглянуто особливості вербалізації концепту *silence* в англomовній картині світу в руслі когнітивно-комунікативного підходу. Фокусується увага на понятійному, образному та ціннісному структурних складниках зазначеного концепту в англomовному художньому дискурсі.*

Ключові слова: когнітивно-комунікативний підхід, концепт *silence*, мовна картина світу.

Поняття концепт є основною категорією когнітивної лінгвістики, який дозволяє вивчати зв'язок мови, свідомості та культури, особливості ментального світу людини, які відображаються в національній мові. **Об'єкт** нашого дослідження – вербалізація концепту *silence* в англomовній картині світу, **предмет** – особливості актуалізації структурних складових цього концепту, виявлених на матеріалі англomовного художнього дискурсу. **Мета** статті полягає у встановленні за допомогою складових структур концепту *silence*. **Актуальність** дослідження визначається загальною спрямованістю сучасної наукової парадигми, зацікавленістю науковців проблемами взаємодії мови, мислення та культури, а також малодослідженістю об'єкта в англomовній картині світу. Когнітивні ознаки концепта *silence* були виявлені з аутентичних джерел [9; 10; 13].

В рамках когнітивної лінгвістики під концептом розуміється "оперативні змістовні одиниці пам'яті, ментального лексикону, відображені в психіці людини". Як такий, що дозволяє вивчати зв'язок мови, свідомості і культури, особливості ментального світу людини, відображені в національній мові. Кожна мова створює особливу картину світу, а мовна особистість повинна організувати зміст виразу у відповідності до цієї картини. Сукупність знань, відображених в мовній формі, представляє собою те, що в різних концепціях називається "мовний проміжний світ", "мовна репрезентація світу", "мовна модель світу", "мовна картина світу" [2].

Все розмаїття підходів до аналізу концепта розподіляється на декілька напрямків: лінгвокультурологічний, логіко-ейдетичний, логіко-ейдетичний, семантико-когнітивний, когнітивно-поетичний, когнітивно-дискурсивний, філософсько-семіотичний [8, с. 193-194].

Підходи, які використовуються школами когнітивної лінгвістики, поєднуються в поняття "концептуальний аналіз". Цей аналіз є продовженням семантичного аналізу. За спостереженням О.С. Кубрякової, різниця між семантичним та концептуальним аналізом полягає в тому, то семантичний аналіз пов'язаний з роз'ясненням мовної одиниці, в той час як концептуальний аналіз звернений до знань про світ. Семантичний аналіз спрямований на експлікацію семантичної структури номінативної одиниці, уточнення денотативних, сигніфікативних та конотативних значень, які її реалізують; концептуальний аналіз передбачає пошук тих спільних концептів, які підведені під один знак і зображує буття знаку як маркера відомої когнітивної структури [3, с. 85; 1, с. 82].

Для аналізу концептів в афоризмах когнітивно-дискурсивний підхід є найбільш продуктивним, оскільки він інтегрує лінгвокультурологічний і семантико-когнітивний підходи, також в рамках цього підходу дискурс визнається єдиним природним середовищем існування концепту [4, с. 16]. Цей підхід базується на розумінні концепту як ментального і психічного ресурсу індивідуальної свідомості. З точки зору когнітивно-дискурсивного підходу обов'язковою передумовою логічного концептуального аналізу є не лише семантичний аналіз імені концепту та інших номінативних одиниць, що його репрезентують (дефінітивний, етимологічний, частинимовний аналіз, встановлення синонімічного та антонімічного ряду), а також обов'язкова верифікація отриманих даних вивченням дискурсивних реалізацій засобів вербалізації концепту [5, с. 12].

Описуючи і осмислюючи будь-який концепт, необхідно виявити його ретроспективу, що дозволить визначити його виникнення та існування до теперішнього часу. Однак в мовній свідомості кожного народу є свої особливості в його розумінні. В зв'язку з цим концепт як ментальну одиницю можна описати через аналіз засобів його мовної об'єктивації.

Мова – експлікація знань про світ та досвід попередніх поколінь. Концепт – це багатомірне смислове утворення, в якому виділяється ціннісна, образна та понятійна сторони [2], їх ми і розглянемо в нашому досліді.

Silence походить від лат. "*silentium*", в англійській мові виражене іменником та дієсловом. В словнику Webster's Third New International Dictionary дається наступне трактування слова *silence* як іменника:

1. The state of keeping or being silence: forbearance from speech or noise: muteness (often used interjectionally) – тримання мовчання; витримка не говорити або не шуміти; безмов'я, напр.англ.: *that silence in the kitchen when, on a drowsy afternoon, the ticking of the clock would stop (Carson McCullers); sat close together smoking contentedly and in silence (Fred Majdanaly); complete radio silence guarded whereabouts of the ... powerful task force (K. M. Dodson).*
2. а) Absence of sound: absence of noise – відсутність звуку; відсутність галасу, напр.: *silence of midnight*; б) a general stillness: a relative stillness in which particular sounds may be distinctly heard – загальний спокій; відносний спокій, при якому добре чути певні звуки, напр.англ.: *rooster would crow lingeringly in the sunny silence (Marjory S. Douglas); starlings chattered in a rural silence (Aldous Huxley).*

3. Absence of mention – не згадування: а) oblivion, obscurity – забуття, невідомість, напр.англ.: *wrote it in the thirties of last century and after seventy years of **silence** someone gave it forth again* (H. J. Laski); б) (1) failure to make something known: tacid omission – безуспішна спроба зробити щось відомим: мовчазний пропуск, напр.англ.: *in the **silence** of any positive rule it would be presumed that foreign corporations were by comity permitted to make contracts* (Charles Fairman); *tool advantage of the fundamental law's **silence** to twist it to their own purposes* (FA. Ogg & Harold Zink); *the studied **silences** of the document as to the existence of God* (W. L. Sperry); (2) secrecy – секретність, напр.англ.: *broke the **silence** which has shrouded use of radar for aircraft navigation by the armed forces* (David Mannheimer); в) withholding from written communication – відмовлення від письмового спілкування, напр.англ.: *decade of **silence** on the part of such a writer* (M. D. Geismar); cessation of any state of communicativeness or productivity – припинення будь-якого спілкування або продуктивності, напр.англ.: *producing sculptors of this authority after so long and heavy a **silence*** (J. T. Soby).

4. а) A period of being silent: a space of time marked by the cessation or absence of speech or of noises – період мовчання: проміжок часу, відмічений припиненням або відсутністю говоріння, напр.англ.: *a movie of waiting and of **silences** at the pithead and in the pit as the rescuers work their way toward the trapped men* (Time); specif: such a period observed in commemoration – мовчання при ознаменуванні пам'яті; б) rest – відпочинок.

5. а) The state beyond death – стан після смерті; б) death – смерть.

6. Lack of flavor or odor in distilled spirits – відсутність аромату чи запаху в дистильованих спиртних напоях.

Толкування концепту *silence* як дієслова:

1. To compel or reduce to silence: cause to be still: stop the noise of: still – примушувати чи зводити до мовчання, призводити до спокою; припиняти шум; заспокоювати, напр.англ.: *whatever specious arguments would **silence** an opponent* (John Dewey); *the air intake must be **silenced** to some degree* (R. L. Boyer).

2. а) To restrain from the exercise of any function involving the expression of opinion; esp: to restrain from the act of preaching – стримуватися від вираження думки (напр. від читання моралі); б) to put down: repress, suppress – стримувати, напр. англ.: *violent means were used to **silence** unwelcome opinions* (R. P. Ludlum); *a nation that **silences** or intimidates original minds* (H. S. Commager).

3. To cause to cease hostile firing by return fire or bombing – примусити припинити ворожий вогонь нападом, напр. англ.: ***silence** the batteries of an enemy; **silenced** the guns with hand grenades* (P. W. Thompson).

4. To become silent – замовчати.

5. To cause silence – спричинити мовчання, напр. англ.: *the common denominator **silences** and satisfies* B. N. Cardozo).

Словник New Riverside University Dictionary приводить й інші визначення слова *silence* як іменника – refusal or failure to speak out – відмова або безуспішна спроба виражатися, говорити; як дієслова – to curtail the expression of: suppress – скорочувати вираз; замовчувати, напр.англ.: ***silenced** all dissent*.

Дослідити концепт *silence* в домені мовчання можна тільки за допомогою мови, яка є засобом проникнення в концептосистему [2], напр. англ.:

*Then there was **silence**; There was a long **silence**, as the intruder wiped his tears angrily on Jo's underwear; There was a very long **silence**; Josh finally shuffled out into the kitchen and sat down slowly opposite Jo, and both sat in **silence** while Dick whispered to the doctor by the door; There was a moment's **silence**; They finished their coffees in **silence**; Jo sat watching Vanessa and Dick in tence **silence**; They sat in **silence**; Sheila listened in **silence** to it all, so it didn't take the long; Jo smiled, and they drank their tea in **silence**; Hilda brought the tray in, and they watched her pour the milk and tea, into the mugs in **silence**; She could imagine the stunned **silence**; They stood next to each other in **silence** as the lift ascended* [11, p.1-98].

В навколядерну зону входять його синоніми (*pause, muteness, stillness, hesitation* та ін.) : *There was a fraction of **pause**; There was a **pause**; Another **pause**; A click, a **pause**; He **paused** before saying...; He **paused** dramatically, to let it all sink in; And then in the ensuing **pause**, she said, "Ooh!" again; Afterwards there was a **pause** while Jo racked her brains for anything else she could say; "Maxine Black and ..." dramatic **pause**... "Mr. Weatherspoon"; There was a long **pause**, during which Dick poured them each a stiff drink; The **pause** continued* [11, p.1-98].

Допоміжними виступають деривати концепту *silence*: *silent, silencer, silently silencing, silenced* напр.: *She woke before her alarm, but forced herself to stay **silent** in bed; Slowly, **silently**, she turned the top of her duvet over, leaving the phone and her hands outside it; **Silently**, Dick turned to his wife; As Jo approached the ringing phone, the family as one became **silent**; Twenty minutes later, three children in smartish clothes looked **silently** in the bow; Then after Jo had opened the front door for her, Diane instructed Jo to instruct Vanessa to instruct her gardener to dead-head the roses, and, followed by the **silent** cats as far as the front gate, wafted away* [11, p.1-98].

Образний складник, тобто знання, образи та асоціації, що викликаються у свідомості у зв'язку з тим чи іншим денотатом концепту, *silence* можна представити афористичними висловлюваннями, що містять образні метафори, наприклад:

1. Silence means consent.
2. Silence is gold / golden.
3. Silence is wisdom when speaking is folly.
4. Nothing is useful to a man than silence.
5. Silence is time of suffering in best.
6. Silence is a fine jewel for a woman but it is little worn.
7. Silence is a friend that betrays no man.
8. Silence is a great peacemaker.

9. Silence is a rare jewel.
10. –Silence is still noise
11. Silence is equivalent to confession.
12. Silence is not always a sign of wisdom, but babbling is ever a folly.
13. Silence is often the key of success.
14. A silent fool is a wise fool.
15. Silence is sometime the answer to the stupid.
16. Silence is the best policy.
17. Silence is the fittest reply to the folly.
18. Silence is the ornament of the ignorant.
19. Silence is the virtue of a fool.
20. The tree of silence bears the fruit of peace.
21. It is not the father's anger but his silence his son dread.
22. It is better to bear a single injury in silence than to provoke a thousand by flying into rage.
23. Silence is scandal by silence.
24. More have repented of speech than of silence.
25. No wisdom like silence.
26. Be silent if you have nothing worth saying.
27. Speech is silver but silence is gold [12].

Повно в афористичних висловлюваннях представлений ціннісний складник концепту *silence*, "найголовніша іпостась концепту, яка зумовлюється ставленням до нього" [6, с. 61]. В афористичних висловлюваннях спостерігається позитивно-піднесена та негативна оцінка даного концепту. Та фактично, розглядаючи дані афоризми, мовчання дорівнюється усім найкращим людським рисам.

Крім того, важливим для розуміння особливостей вербалізації концепту *silence* є аналіз його презентацій в окремих видах дискурсу. "Однією з фундаментальних особливостей концепту, який виступає результатом об'єктивної знання, є його співвіднесеність з певною дискурсивною сферою або сукупністю дискурсів, у межах якого (яких) він функціонує, відкриваючи ті чи інші зі своїх граней" [7, с. 163]. Зокрема, свою специфіку має відображення концепту в філософському і релігійному дискурсі. Так, в філософії мовчання позначає найвищий, цілісний, духовно-практичний стан, орієнтований на досягання абсолютного сенсу буття та набувається через духовно-життєвий пошук спокою.

Таким чином, на підставі аналізу англомовних художніх текстів та афоризмів, ми переконалися, що концепт *silence* має такі складники: 1) понятійний, що знаходить відображення в "мовчання - витримка не говорити або не шуміти", "мовчання - загальний спокій", "мовчання - забуття, невідомість" та ін. Понятійна складова концепту *silence* може бути подана у вигляді акціонального фрейма; 2) образний, який представлений за допомогою образних метафор та персоніфікацій; 3) ціннісний, репрезентований як позитивною, так і негативною оцінкою.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні місця та значення концепту *silence* в концептуальному комплексі англомовної картини світу.

ВЕРБАЛИЗАЦІЯ КОНЦЕПТА «SILENCE» В АНГЛОМОВНОМУ КАРТИНІ МИРА

А. И. Светлова

В статье рассматриваются особенности вербализации концепта silence в англоязычной картине мира в русле когнитивно-коммуникативного подхода в изучении концептов. Фокусируется внимание на понятийной, образной и ценностной структурных составных концепта в англоязычном художественном дискурсе.

Ключевые слова: когнитивно-коммуникативный подход, концепт silence, языковая картина мира.

VERBALIZATION OF THE CONCEPT "SILENCE" IN THE ANGLOPHONE PICTURE OF THE WORLD

A. Sviatlova

The article deals with verbalization peculiarities of the concept silence in the anglophone picture of the world withing cognitive-communicative approach to concept research. We pay attention to the conceptual, value and figurative structural components of the concept silence in the English bele-lettre discourse.

Key words: cognitive-communicative approach, concept silence, language picture of the world.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети / С. А. Жаботинская // Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. - Одес. нац. ун-т. ім. І. І. Мечникова, 2004. - № 9. – С.81-92.
2. Карасик В. И. Этноспецифические концепты / В. И. Карасик // Введение в когнитивную лингвистику/ отв. ред. М. В. Пименова – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2005. – С. 61-105.
3. Кубрякова Е. С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова ПАМЯТЬ / Е. С. Кубрякова // Логический анализ языка. Культурные концепты / под ред. Н. Д. Арутюновой. – М. : Наука, 1991. – С.85-91.
4. Мартинюк А. П. Перспективи дискурсивного напряму дослідження концептів / А. П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2009. - № 837. – С.14-18.

5. Мартинюк А. П. Концепт в дискурсивній парадигмі / А. П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2006. - № 725. – С. 9-12.
6. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332с.
7. Радзівська Т. В. Здоров'я в світі людини: цінність vs. ресурс (на матеріалі української художньої прози) / Т. В. Радзівська // Мова. Людина. Світ: до 70-річчя професора М. Кочергана: зб. наук. ст. - К.: ВЦ КНУ, 2006. - С. 163-167.
8. Шевченко И. С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике // Вестник Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина. – 2006. - № 725. – С.192-195.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. New Collegiate Dictionary, USA: Philippines Copyright 1974 by G. & C. Merriam Co.
10. New Riverside University Dictionary. USA: Houghton Mifflin Company, 1988.
11. The Nanny, Melissa Nathan, NY: Random House, 2003. – 342 p.
12. Vern McLellan. Wise Words and Quotes – Paperback, USA, 2006. – 297 p.
13. Webster's Third New International Dictionary, USA: Springfield, Mass 1966

Надійшла до редакції 16 січня 2012 р.